

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 3. De ignorantia inuincibili specialiter,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

& ideo displodit, reus est homicidij, non obstante quod probabiliter existimet se displodere in belluam: perinde ac reus est adulterij, qui etsi sciat se commiseri propter uxorem, illam tamen cognoscit tanquam alienam, seu imaginando se commiseri alienam, quam concupiscit.

CAPVT III.

De ignorantia inuincibili specialiter.

S V M M A R I V M.

21. Duo modi quibus ignorantia inuincibilis contingere potest.
22. Ius aliud naturale, aliud positium, aliud primum, aliud secundarium.
23. Naturalis iuris primaria ignorantia inuincibilis esse non potest: secundary potest.
24. Potest esse quoque iuris positum siue diuini siue humani: ac etiam facti, tam eius quod fuerit contra ius naturale: quam eius quod contra ius positium.
25. Moralis diligentia adhibita ad habendam cognitionem, requiritur ut ignorantia tanquam inuincibilis censetur excusare à peccato.
26. Requiritur etiam, ut cum quis sibi non sufficit, consilium virorum proborum, doctorum, & Catholicorum exquirat.
27. Bona fide id ipsum exquirendum est.
28. In leuioribus paucos, in grauioribus plures consulere conuenit: & quorum sententia sit standum.
29. Quid faciat destitutus ope virorum prædictorum, quos consulat.
30. Ad constituendam ignorantiam inuincibilem, quantam diligentia debeat adhibita esse in acquirenda cognitione.
31. Difficile est discernere quando sufficiens adhibita sit.
32. Cognatio aliqua de rei malitia, necessaria est ut quis ob defectum adhibita diligentia, negetur excusari à peccato per ignorantiam inuincibilem.

Quia ignorantia inuincibilis quam dicimus à peccato excusare; multa requirit quorum ignorantia facile est tibi in iudicio de peccatis, oportet illa persequi antequam veniamus ad alia.

21. Ac principio notandum est, duobus modis accidere posse ut homo inuincibiliter ignoret id quod scire tenetur: altero, ita ut nunquam illud ei in mentem venerit, nec vlla dubitatio de obligatione acquirendi illius cognitionem, animum ipsum pulsauerit: aut pulsauerit quidem, non tamen venerit in mentem quod medium occurrens tale esset, per quod acquirenda fuerit ipsa cognitio: ut si quis coniciens aliquam excommunicationem denunciandam esse, absit à vespertinis precibus, in quibus denuntiat, censetur eam denuntiationem inuincibiliter ignorare, si adesse precibus vespertinis, nullatenus apprehenderit ut medium accommodatum ad tale quid sciendum. Alterò: accidere potest hominem ita ignorare id quod scire tenetur, ut de eodem habeat dubitationem, aut sciat se illud ignorare. Atque de ignorantia prioris modi, cum nullo modo sit in potestate voluntatis humanæ, constat eam esse inuincibilem & excusare à peccato.

22. Aduertendum est autem, id quod scire tenemur, esse aut ius, aut factum: ac ius rursus, esse aut naturale aut positium: quorum illud ratio naturalis ita suadet seruandum, ut iudicemus malum esse ei, contrauenire, etiamsi nihil aliud nobis constet de voluntate Superioris (id est Dei) quoad illud nos adstringere intendat. Hoc verò, nisi voluntate Superioris impositum esse constiterit, nulla ratio sufficienter ostendit ipsum inducere obligationem ad peccatum: quo modo præcepta de suscipiendis Sacramentis, dicuntur, esse iuris diuini positum: quia quamuis illorum aliqua ratio reddi possit, non tamen ita efficax, quin ad illorum obligationem affirmandam recurrendum sit ad manifestationem diuinæ voluntatis super ea re factam reuelatione Spiritus sancti. Ad hæc ius naturale est vel primum seu strictum, vel secundarium seu laxius. Ac primum dicitur illud, cuius obligatio statim apparet omnibus. Secundarium verò dicitur, cuius obligatio non potest facile videri, sed longiore discursu mentis opus est ad eam deprehendendam. De qua re plenior cognitio habebitur per ea quæ in sequenti lib. 13. tract. 2. cap. 1. dicuntur.

23. Cumque hæc ita sint, prior ignorantia inuincibilis modus, ex D. Thomæ doctrina in 1.2. quæst. 92. art. 4. quam tractat Sotus in 1. De iustitia & iure quæst. 4. art. 4. non potest

quidem in iure naturali primario habere locum; potest tamen in iure naturali secundario, & in iure positum, in omnique facto. Nam ius naturale primum tale est, ut obligatio illius cognoscatur; vel sine discursu sola apprehensione terminorum præcepti quo proponitur: ut Honestè, seu rationi congruenter viuendum esse homini: Non esse faciendum alteri quod tibi factum nolis; vel si discursum requirat, is est facilis omnibus: ut non esse furandum, cum non sit faciendum alteri quod tibi factum nolis. Quo fit ut ipsum ignorari non possit, priori illo ignorantia inuincibilis modo: ut pote quod sic à natura inculcatur, ut discatur, etiam remine extinguescente docente, aut intimante Superioris nomine.

Ius autem secundarium cum tale sit, ut obligatio eius non facile, sed longiore tantum aliquo discursu (ad quem non omnes idonei sunt à natura) cognoscatur: ignorari potest inuincibiliter: ut ex mutuo data pecunia lucrum reportare illicitum esse. Ad eripiendum alium à morte, non esse licitum mentiri: & id genus alia, quorum malitia potest quidem naturaliter ingenij lumine de regi, sed cum magna difficultate: id eoque possunt ab aliquibus rudioribus inuincibiliter ignorari; etiam per longum tempus.

Præterea iuris positum non modo humani, sed etiam diuini eiusdem modi ignorantiam esse posse, patet ex verbis Domini Ioan. 15. Si non venissem & locutus fuisset eis, peccatum non haberent. Et confirmatur ratione: quia cum ius positum siue diuinum siue humanum, naturali ingenij lumine disci non possit, quamdiu ab externo doctore nullatenus discitur, inuincibiliter ignoratur.

Denique eandem ignorantiam posse quoque esse facti: tam eius quo contra ius naturale, quam eius quo contra ius positum peccatum; manifestum est ex eo, quod Loth poterit cohabitationem cum propriis filiabus (quæ fuit contra ius naturale) inuincibiliter ignorare.

Dignum autem est animaduersione in hac re, quod. 1. 2. quæst. 6. art. 8. Caiet. attigit: in eo etiam qui ius nouit, facile contingere ignorantiam facti (quam communiter inconsiderationem & inaduertentiam vocamus) inuincibilem: quoniam ea est imbecillitas humana, ut plerumque ad illud quod habitu nouit, non aduertat actu animum, & per inconsiderationem contra illud agat. Quam inconsiderationem in homine bonæ & timoræ conscientie plerumque esse inuincibilem esse ideo iudicandum est; quod cum ille sic affectus sit, vius ipsum seruare intendat; existimari debeat, quod si talis inconsideratio inuincibilis fuisset, eam vicisset: ex odio quo peccatum profequitur, & voluntatem habet ab eo auerfam.

Requisita ad constituendam in dubio ignorantiam, qua tanquam inuincibilis excuset à peccato.

SECTIO PRIOR.

De ignorantia posterioris modi, occurrat explicandum quid facere oporteat, ut censetur inuincibilis, & excusare à peccato.

In genere ergo statuitur ex communi sententia, sufficere, ut quis ad eam vincendam adhibuerit moralem diligentiam, id est, tantum operæ, & studij posuerit in comparanda cognitione ea quam habere tenetur, quantum moraliter sufficit. Iam quantum moraliter sufficiat, intelligitur ex ratione agendi virorum prudentium ac proborum, nec scrupulosorum: ita vtille qui ad sciendum quod scire tenetur, fecerit quod vir prudens ac probus, non scrupulosus, solet in eo frequenter facere, censetur ignorantia inuincibilis laborare, & à peccato excusari, sicut excusatus est Iacob dormiens cum Lia, etiam si aliqua humana diligentia, ut adhibito lumine, sitam ignorantiam vincere potuerit: quia non oportet, ut quoties maritus ad lectum vxoris accedit cum ea dormiturus, lumine adhibito exploret: an ea que in lecto cubat, sit vxor sua: cum viri prudentes id non faciant communiter, nisi aliqua se obtulerit iusta inquirendi occasio.

In particulari verò, ista statuuntur præstanda, ut diligentia moralis adhibita esse censetur ad ignorantiam vincendam, ut dicatur inuincibilis.

Primum est, ut cum quis non potest per se, propriaque meditatione assequi cognitionem eius de quo dubitat, & scire tenetur: nõ modo (ut consultum est) se Deo commendet, & animam suam præparet ad obtinendam ab eo cognitionem veritatis; sed

sed etiam quoa potest consulat hōmīnes doctos, probos, & Catholicos: quibus neglectis; tantummodo recurrens ad Deum, perinde agit ac si haberet spiritus medicis; petat à Deo sanari, ipsi is tentans bonitatem, & se illi asonib. dēmonis exponens. Dixi viros doctos (quorum nomine exercitati in Theologia practica, intelligendi sunt: sicut eum de corporeis morbis agitur: nomine virorum doctōrum intelliguntur, qui in medicina sunt versati) quia si cōsiliū cōsilio ducatur praestet, ambo in foueam cadunt. *[Matth. 15. & Luc. 16.]*

Dixi, & probos, quia quantum dicitur sit à Domino Matt. 23. Super Cathedram Moysi sederunt Scribae & Pharisei: omnia ergo quaecumque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera autem eorum nolite facere. Tamen consilium sanius à bonis, quam à malis expectandum esse indicat Sapiēs, cū ait Ecclē. 37. Anima viri sancti enunciat aliquando verum quam septem circumspēctores sedentes in excelso ad speculandum. Immo si quis cognoscatur in re quāpiam habere malam conscientiam: vt v. g. in retinendis sibi beneficiis Ecclesiasticis, non est super tali re consulendus: quia non potest facile praesumi, quod alius melius, quam sibi consula: quoniam sibi nequam est, cui alij bonus erit; Ecclesiasticis, 14.

Dixi denique Catholicos, vt significem tales esse consulendos, qui cum Romano Pontifice Christi Vicario consentiunt in doctrina: vt illi consentant qui sacros Canones, & quid quid aliud Sancta Romana Ecclesia approbat, sequuntur & habent pro primis principiis & fundamentis suarum resolutionum. Nam cum Summus Pontifex, vt fides nostra docet, in noua lege priuilegium hoc habeat à Christo, vt in definitione eorum, quae secundum rectam fidem credenda sunt, vel agenda ad consecutionem aeternae salutis, errare non possit: ita tutum est in dubiis stare iudicio illorum, qui cum ipso consentiunt in doctrina, vt periculosum sit, nec tutum acquirere iudicio illorum qui dissentire consueuerunt.

Secundum est: vt qui consilium petit, id faciat bona fide; id est, ita affectus animo, vt omnino securus sit id ad quod se teneri didicerit. Nam si mala fide, & per hypocrisism interroget, statuens perseverare in eo, quod habet in animo, fiet vt exigente illius malitia, Deus permittat Doctores in respondendo hallucinari, iuxta illud Ezechielis 14: Qui posuerit immunditiam in corde suo, & scandalum iniquitatis suae statuerit contra faciem suam, & venerit ad Prophetam interrogans per eum me. Ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum. *[2. ad Theff. 2. Eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent: ideo mittet illis operationem erroris, vt credant mendacio.]* Aut quāuis Doctores non hallucinentur, sed vera respondeant; permittet illis Deus ipsum interrogantem decipi nec intelligere veritatem; vt indicant verba Psal. 68. Obscurentur oculi eorum ne videant. *[& Isai. 6. Excaeca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claudet ne forte videat oculis suis, & auribus audiat: & corde intelligat.]* Quae verba in hanc sententiam citans Alph. on. à Castro in li. 2. De lege penali cap. 14. *vt. Quarto modo, notat nō esse deprecantis, sed futura praedicantis.*

Tertium est: stultum quidem esse ac scrupulosum, cū res leuis, paruique momenti est, multos viros doctos velle consulere: sicut & fatuum est, pro quouis leui morbo corporali, multos medicos conuocare: tamen cum res est grauis magnique momenti, de qua non contenti inter omnes; sine ignorantia sit iuris diuini sine humani, non esse satis vni consulere, & illius consilium sequi, si alius oppositam sententiam docere audiat: sed opus esse multos interrogare consilio; melioris partis acq̄ uel scire; perinde ac in graui morbo, non solet quis contentus esse vnius medici cōsilio, sed pro morbi qualitate plures adhibet. Atque vt sequens eorum consiliū, si medicamentū mortiferum sumeret, excusaretur à peccato; ita faciens quod multorum virorum doctōrum proborum & Catholicōrum consilio didicit esse licitum; quantumcumque deciperetur, à peccato excusaretur per ignorantiam inuincibilem (prout Nauarr. in Enchir. ca. 23. num. 46. tangit) dummodo non nouerit contrarium opinari vel plures vel sapientiores vel meliores, ceteris paribus. Nam licet ex communiori Theologorum sententia licitum sit in agendo conformare se cuiuslibet opinioni probabili: id tamen quod paucioribus vel minus sapientibus videtur, non censetur opinio probabilis si plures vel sapientiores contrarium affir-

ment. Quod si forte contingat Doctores pares numero, & doctrina, ac bonitate tenere opiniones contrarias, illa quae videbitur minus periculi habere, suscipienda erit vt admonet citat. Alph. on. à Castro.

Postremum est: si quis destitutus est ope virorum doctōrum quos consulat, aut certe nō habet per quos depellere possit ignorantiam (vt accidere potest in casu quo haesitans in materia fidei non haberet copiam Doctōrum Catholicōrum per se posset meditatione, aut lectione sufficiens: et se ex tali dubitatione extricare) debet ad diuinū auxilium recurrere per emundationem conscientiae, & preces, aliaque pia opera ac cōmōdata ad obtinendam à Deo mentis supernaturalem illuminationem.

Quod faciendum esse in rebus grauioribus, cum humana praesidia defunt, indicatur per illud 2. Par. 20. Cū ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Atque vbi quis haec fecerit, si adhuc ignorantia maneat, ea censetur inuincibilis.

Nonnulla obseruanda circa rationem iudicandi de peccatis ex ignorantia inuincibili.

Sectio Posterior.

AD vitandam autem conscientiae inquietudinem, quam nimia sollicitudo & anxietas generat, & ad retinendum salutarem timorem, quem nimia securitas labefactat, operae pretium est in praxiam doctōrum quaedam aduertere.

Primum est, ad hoc vt ignorantia censetur inuincibilis non esse necessarium, vt in acquirenda cognitione tantum adhiberetur studium, quantum absolute ponitur ab homine adhiberi: sed sufficere tantum adhiberetur esse, quantum consideratis personae & negotii circumstantiis requiritur recta ratio dicat, eo modo quo expositum est in praec. sect. atq; adeo, prout Nauarr. ex Panorm. habet ad ca. Consideret. De poenit. dist. 5. nu. 72. non esse opus, quemquam in inquirendo nimis curiosum esse: dummodo non sit de sidiosus, nec perfunctorie inquirens, sed serio tanquam habes rem cordi, magniq; faciens.

Quinetiam iuxta Syluestrum in verbo Ignorantia nu. 10. sub finem, licet ratione defectus sufficientis diligentiae adhibita, ignorantia fuerit vincibilis; peccatum tamen per eam commissum contra praecipuum iuris humani, est tantummodo veniale Immo & commissum contra praecipuum iuris diuini aut naturalis: quando ad defectum ipsum detegendum requiritur aliqua ingenii subtilitas. Tunc nimirum excusante à mortali: tum diuinae legis suauitate: tum humana imbecillitate, & sciendi difficultate: tum etiam aliquo obediendi affectu, in adhibente aliqua diligentiam ad acquirendam cognitionem.

Excipiendum est verò, nisi ignorantia fuerit affectata: vt cum quis dedit operam ad ignorare vult, imitatione eorum qui ex Iob ca. 21. dicunt Deo: Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus. Aut nisi fuerit crassa & supina: vt cū quis ex negligentia lata seu per quam aut nullam aut ferè nullam ad sciendum adhibuit diligentiam, nescit id quod scire teneatur, prout in praec. num. 3. ex communi Doctōrum sententia Syluestr. habet: ex eoq; crassa & supina videtur dicta, quod ea laborans, sit similis homini crasso & stupido, non aduertenti ad ea quae eorum se posita sunt: vt potè nesciens quae passim sciunt ceteri. Itaq; ille, qui prudentis iudicio (nec enim regala recta alia in hoc dari potest) qualitati praecipui officii, & personae proportionatā adhibet diligentiam mediocrem ad cognoscendum, etiam si non sufficientem ad depellendam ignorantiam, ex ea agendo excusatur à mortali, etiam si non excusatur à veniali; quia diligentia quā adhibuit, aliquid negligentiae admixtum habuit: quanquā non tantū, vt debeat sufficiens censeri ad diuinam amicitiam vinculum dissoluendum peccato mortaliter.

Vnde infertur, prout à Nauarr. post Angelum & Sylu. in verbo Periuurium notatur in Ench. ca. 12. nu. 6. quod ille qui per ignorantiam iurat falsum, non peccet plusquam venialiter, si in periuurio vitando adhibuit diligentiam mediocrem, non tamen quantum oportuit. Porro quo minor adhibita fuerit diligentia, eo maius erit tale peccatum veniale: nimirum crescente illius defectu per quem decrescit excusatio à peccato.

Secundum aduertendum, est ignorantiam tam diu quidem esse inuincibilem, quam diu quis de re ignorata nondū quidquam cogitauerit: nec item de ea sic connexa cum illa, vt facile fuerit inde moueri ad querendam illius cognitionem; tamē sicut plerumq; difficile admodum est discernere, an intelle-

ctus noster fuerit ita sufficienter excitatus, vt in libera nostra potestate esset ad rei ignoranz cognitionē procedere. e: ita etiam difficile sepe esse cognoscere, an hac ex parte ignorantia sit inuincibilis: ideoque sepe occasione se nobis offerre vsurpādi illud Psal. 18. Ab occultis meis munda me Domine.]

32. Tertū est (pro quo auctores magno numero citat Gabr. Valquez ad 1. 2. D. Thomę disput. 107. ca. 3.) ratione ignorantie excusationem à peccato, maxime mortali, contingere quoties voluntatis consensum in aliquid mortaliter malū, nulla præcessit actualis consideratio moralis, siue talis malitie siue periculi eiusdem: nec itē vlla expresse dubit. vel scrupulus. Ratio est, quia quantumcumq; de re mala cogitemus quoad illius commoditatem & utilitatē si non offerat se nobis cogitatio aut dubitatio aliqua vel scrupulus de illius malitia, aut de periculo eiusdem malitie, non datur sufficiens principū de ea consultandi, ad habendam illius notitiam sufficientem. Cum enim commoditas vel utilitas rei sit diuersi generis ab eiusdē malitia, illa non est sufficiens principū de hac consultandi: sicut nec vnum negotium est sufficiens principū deliberandi de alio diuersi generis vt negotiū literarū, de negotio belli.

Ad hoc illustri adū memoratus author proponit exemplū de eo qui habitu quidem scit certo die, ieiunium præcipi: sed nihil de tali præcepto actu cogitans mane prandium sumit: etsi enim cogitet de bonitate & utilitate ciborū appositorū: & quod non sit illis malē vtendum, sed temperanter ac secundum rectę rationis præscriptū tamē quia nulla menti ipsius cogitatio occurrit de præcepto ieiunandi eo die, excusatur à peccato, transgressione illius commissi, nisi in consideratione occasionem dederit non vitando illius periculum à se præuisum: Vt cum quis præuidit se non cogitaturum de Missa eo die audiendā, si se de ludio, neque ab hoc abstinet: qui enim amat periculum peribit in illo Ecclesiastici tertio.

Si quæras an per ignorantiam excusetur à mortali qui cogitauit quidem tale quid esse malū, sed nullo modo cogitauit esse malū mortaliter. Respondeatur non excusari nisi facta sufficienti consultatione, sibi aliqua de causa probabile videatur quod non sit morale: cū a loqui exponat se peccati mortalis periculo in quo contingit peire, quando ipsū non vitatur oblatā sufficienter occasione. His de ignorantia inuincibili addendum esset quomodo reddat contractum inualidū, & quomodo immunem faciat, vt à peccati macula, sic & à pœna ei adiuncta: sed illud commodius tradetur cum de contractibus: & hoc cum de lege pœnali.

CAPVT IV.

Deiis qua ad generaliter iudicandum de peccatis consideranda sunt ex parte voluntatis: & primo de interiore consensu.

SVMMARIVM.

- 33 Acceptio varia nominis consensus & in qua hic sumatur.
- 34 Consensus voluntatis triplex, formalis, virtualis, & interpretatiuus, & quid sit quisque eorum.
- 35 Triplex item contrarius dissensus, vt exemplis declaratur.
- 36 Liber voluntatis consensus, quando plenus & quando semiplenus esse censetur.
- 37 Iudicium aliud rationis inferioris, aliud rationis superioris, & que ratio inferior, & que superior dicatur: que item voluntatis inferior & que superior.
- 38 Obiectum consensus voluntatis est, tum actus arbitrio huius subiecti, tum cogitatio, tum etiam delectatio de eodem actu.
- 39 Idem actus potest ad ipsum voluntatis consensum se habere antedenter, comitauer & consequenter: vnde habet vt interdum dicatur motus primo primus, aut motus secundo primus, aut motus secundus.
- 40 Cogitatio de tali actu alia speculatiua, alia practica.
- 41 Ratio cognoscendi quando delectatio sit de tali actu malo, aut tantum sit de illius cogitatione.

Ex parte voluntatis ad iudicandum generaliter de peccatis, considerandus est illius interior consensus per quē peccatum completur: itemque dominium illius in facultates eas per quas inter medias exercet actus illos liberos, qui imperati & consensus exteriores dicuntur.

33. Ac quoad interiorem consensum, notandum est primo, interdum nomen consensus dici de concordia iudiciorum

inter aliquos super aliqua re: vt cum dicimus commanē veterum philosophorū consensum fuisse, ex nihilo nihil fieri. Interdum verò dici de concordia iudiciorum simul, & voluntatum inter aliquos super aliqua re, vt apud D. Paulum in priore ad Corinth. 7. Nolite fraudare inuicem nisi forte ex consensu. In qua duplici acceptione consensus est actio, non vnus tantum, sed plurium hominum. Interdum denique dici de concordia voluntatis cū iudicio intellectus practici, in eodem homine: sicq; porro, sumitur nonnūquam generaliter, pro quo cumque actu libere elicito à voluntate: seu quo voluntas libere acceptat id, quod per iudicium intellectus practici proponitur ei: siue tanquam finis, & bonum propter se: siue tanquam medium, & bonum propter aliud: nonnūquam verò specialiter pro eodem actu voluntatis libere, quatenus versatur circa media: quomodo constituitur actus humani, seu liberi species distincta à reliquis illius generis speciebus: de qua ex professo D. Thomas dicitur 1. 2. quæ. 15. Cæterum hoc in loco nomen consensus in priore illa generali significatione accipitur, nimirum pro omni voluntatis actu libero, quo ipsa sibi complacet in eo, quod intellectus practicus deliberate iudicauerit: cui ex opposito respondet dissensus, ad hoc negotium similiter pertinens, sumptus pro omni actu voluntatis libero, quo hæc sibi displicet in eo quod intellectus practicus proponit illudque respuit.

Diuersitas consensus voluntatis.

34. Notandum est secundo triplicem distingui consensum: vnum formalem, alterum virtuale, & tertium interpretatiuum. Formalis est, cum quis formali, positioque actu voluntatis sibi complacet in eo quod intellectus practicus deliberate iudicat: vt sic cum quis actu vult castitatem, quam iudicat sibi conuenientem.

Virtualis verò duplex est. Alter, qui ex sua natura includit virtute in aliquo consensu formali: vt accidit quod seque duo aliqua, vel plura sunt ita conuenientia, vt vnus alteri consequens, vel ex natura rei vel ex hominum institutione. Tūc enim eo ipso quod vni adhibetur formalis consensus, virtute quoque censetur adhiberi alteri, quod est ei consequens; vel hoc ipso quod aliquis formaliter vult ordinem sacri, virtute etiam vult castitatem, ei coniunctam ex Ecclesiæ constitutione. Alter est ipse et consensus formalis præteritus, quatenus remanet virtute: postquam enim desit à voluntate exerceri, vis ipsius durat quousque per contrarium consensum seu dissensum tollatur: vel tantū temporis labatur, vt prudentis ac boni viri arbitrio ea ipsa vis nequeat ceteri adhuc perseverare: nam cū sit finita habet necessario aliquē terminum, de quo dari non potest certa regula, vt nec de aliis multis in materia morali; quæ ideo relinquuntur definienda arbitrio boni, prudentique viri.

Interpretatiuus demum consensus est, cū quis circa illud quod offertur, dissensum ellicere tenetur (vt censetur teneri cum ratio aduertit illud malum esse) neq; elicit, sed cohibet se, tam à dissensu quam à consensu: vt cum mulier neque volens, neq; nolens formaliter, sed solū permitrens, opprimitur. Quia enim tenetur formaliter nolle, seu dissensum ellicere, censetur interpretatiue consentire.

Arque vt consensus, sic & dissensus ei contrarius, potest esse vel formalis, vt is quo respuitur celibatus; vel virtualis, vt is quo respuendo celibatū, ordo sacer respui censetur: vel demū interpretatiuus, qualis ceteris esse in eo, qui quo tempore tenetur allicere actum consensus, non elicit, sed eū cohibet: vt cum paganus sciens & prudēs suscipit baptismum, neque volendo neque nolendo suscipere, sed solū permissiue habendo se: quia tenetur tunc velle suscipere, consensumve in eam susceptionē ellicere, à quo abstinens se iudicatur nolle interpretatiue, seu dissensum habere interpretatiuum.

36. Notandum est tertio, consensus voluntatis liberum interdum plenum esse, & perfectum: interdum verò semiplenū & imperfectū: atque ad plenum, requiri plenum de eo cui consentitur, rationis iudicium, quod esse non potest absque plena ad illud aduertētia: neque hæc absq; libero interiorū sententium vsu: qui dū omnino impeditur, vt in amentibus, phreneticis, dormientibus, ebriis & infantibus, nullū neque plenū, neq; semiplenū potest esse rationis iudicium quod ad peccatū sufficiat. Dum verò non omnino, sed aliqua tantū ex parte idem vnus impedi-